

Les Corts aragoneses debaten l'oficialitat del català a la Franja de Ponent

Moviments a la frontera

El català podria ser oficial a les comarques catalanoparlants d'Aragó si el Parlament d'aquesta comunitat decideix aplicar les recomanacions del defensor del poble aragonès. Alguns intents secessionistes, però, obstaculitzen el que seria un pas clau per a la llengua en les terres de frontera.

Fa uns dies, Emilio Gastón, Justícia d'Aragó, l'equivalent al nostre Síndic de Greuges, enviava a les Corts aragoneses un complet informe sobre les llengües minoritàries a la seua comunitat, el català i l'aragonès. Segons les conclusions d'aquest treball, la falta de reconeixement jurídic d'aquestes llengües en l'estatut d'autonomia representa perjudicis evidents per als seus parlants. La recomanació del Justícia és la "necessitat de recollir, en les iniciatives de reforma de l'Estatut d'Autonomia que puguen produir-se, l'existència del català i l'aragonès, com a llengües minoritàries, dotant-les de l'oficialitat que mereixen o deixant a una llei ordinària, posterior, la seua regulació".

L'informe efectuat per Emilio Gastón arriba a les Corts aragoneses en plena tempesta política. Després de la manifestació del 23 d'abril del 92 (vegeu el número de la setmana passada) tots els partits amb representació parlamentària, a excepció del PSOE, decidiren iniciar un procés de reforma de l'actual estatut d'autonomia. Les intencions eren arribar a tenir un text que superara els "greuges comparatius" entre Aragó i les autonomies que com Catalunya o el País Basc tingueren un estatut "de primera". Però la redacció del nou text no és cosa fàcil. Els partits que, en principi, estan a favor de les reformes són el PP, el Partido Aragonés (PAR) i Izquierda Unida però els populars es debaten entre la seua actitud a Saragossa, promovent i participant en les manifestacions que reivindiquen autonomia plena, i el seu pacte autonòmic a Madrid amb els socialistes, que limita les possibilitats de major autogovern. El text definitiu del projecte d'Estatut ha estat redactat, en la pràctica, per la curiosa aliança del PAR i

IU. A la recerca d'un consens el més ampli possible, alguns temes "polèmics" han estat bandejats o, senzillament, "suavitats". Entre aquests hi ha, en un segon pla, la qüestió lingüística.

El nou projecte d'Estatut s'ha limitat a retocar lleugerament el punt que en la redacció anterior tractava el tema de les mo-

Cap aragonès no serà discriminat per raó de llengua". La reforma és, per al Justícia, insuficient.

AMENACES

En la comissió de reforma de l'estatut, que es va reunir l'estiu passat, el PSOE i el PP obligaren a modificar la proposta de IU i el PAR que advocava per la cooficialitat. Els socialistes indicaren en aquella ocasió que era difícil garantir la normalització de les llengües minoritàries mentre el PP indicava que l'única llengua oficial a Aragó havia de ser el castellà. En aquest sentit, el popular Ángel Cristóbal Montes, president de les Corts aragoneses, indicava feia unes setmanes a EL TEMPS que: "l'oficialitat d'un idioma que no està estès a tot el territori pot donar més problemes que altra cosa. Potser es vulneren lleument els drets dels catalanoparlants però declarar la cooficialitat podria ser perillós".

¿Perillós?
Fa quinze dies, Agustí Vilar, alcalde de la localitat de Fraga (el Baix Cinca) rebia amenaces després que el ple de l'ajuntament decidira que les retolacions noves que el poble necessita es faran en redacció bilingüe, català-castellà. Vilar, que pertany al PSOE, va

manifestar a EL TEMPS que no volia fer més declaracions sobre el tema i va destacar que l'acord "es va aconseguir per unanimitat de tots els partits, PAR, PP, CDS i PSOE i representa un fet nou". Marcel·lí Iglesias, president de la Diputació d'Osca i portaveu dels socialistes aragonesos, era més concret: "Jo estic segur que les amenaces no venien de l'esquerra, sinó de la dreta. És el partit socialista qui ha dirigit els esforços per reconèixer el català".

Emilio Gastón, Justícia d'Aragó, ha demanat l'oficialitat del català.

RAFA GIL

dalitats lingüístiques d'Aragó. Mentre l'Estatut vigent diu en el seu article setè: "Les diverses modalitats lingüístiques d'Aragó gaudiran de protecció com a elements integradors del seu patrimoni cultural i històric", la nova proposta és la següent: "Les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó gaudiran de protecció i se'n garantirà l'ensenyament i el dret dels parlants a la seua utilització en la forma que establirà una llei de les Corts d'Aragó.

Fraga, emblemàtica per la seua situació dins els Països Catalans, tindrà rètols en català per primera vegada.

ARXIU

No és la primera vegada. Altres alcaldes de la zona han rebut alguns requeriments quan s'han decidit a fer algun pas endavant cap a la normalització del català. Les raons són ben complexes i els autors solen quedar en l'anonimat, però darrere d'aquest enfrontament es troba, una vegada més, l'ombra de la secessió lingüística.

SECESSIONISME, TAMBÉ A L'OEST

Hi ha quatre comarques administrativament aragoneses on el català és llengua pròpia i majoritàriament usada per la població. Són la Ribagorça (a cavall amb el Principat) la Llitera, el Baix Cinca i el Matarranya, conegudes en l'àmbit català com la Franja de Ponent. Segons les últimes dades, aproximadament 60.000 persones hi parlen el català, però, com indica Francesc Ricart, membre de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, "si bé la Franja és una de les zones amb més fidelitat lingüística al català, la major part de la gent és analfabeta en la seua llengua, no l'escriu ni la llegeix bé perquè mai no hi ha existit tradició cultural".

El camp està adobat perquè grups com l'Associació d'Amics de Fraga, o persones com Roberto Ballot, alcalde pel PAR de Bellmunt de Sant Josep i antic membre de Fuerza Nueva, prediquen que el Principat vol "colonitzar" la Franja i impedir que es desenvolupen les varietats pròpies de la zona, que consideren llengües diferenciades. Les denominacions per a aquesta nova llengua són moltes. Al principi era el

xapurreau, denominació ara rebutjada fins i tot pels seus promotors, però després en van sorgir altres, com baix aragonès. L'origen d'aquesta llengua *independent* és divers: des d'un romanç llatí nascut en aquella zona fins a una derivació del mossàrab.

La repercussió d'aquestes iniciatives ha arribat més enllà de les amenaces. El clima creat ha aconseguit que la reforma proposada per a l'Estatut no parles de cap llengua concreta, ni de l'aragonès ni del català; es limiten a donar constància de l'existència de "llengües i modalitats lingüístiques" tot especificant únicament que són "pròpies d'Aragó". L'absència de nomenclatura deixa la porta oberta a aquells qui consideren que el català no és propi d'Aragó i sí que ho és el fragatí (varietat local de Fraga) o el baix aragonès.

El suport polític que reben aquests intents secessionistes és difícil de saber. Mentre el partit socialista i els seus representants accepten tàcitament la unitat del català, però no en promouen l'ús oficial, i el Partit Popular es nega a cap intent normalitzador, el PAR manté actituds ben ambigües. El seu president, José M. Mur, indicava: "El PSOE i el PP es comporten en aquest tema com el que són, partits centralistes. Per això no reconeixen el que per a nosaltres és evident. A Aragó coexisteixen els castellanoparlants, els fablants i els catalanoparlants amb alguna modalitat específica de la zona. Això cal acceptar-ho i protegir-ho". Alguns membres del PAR, no obstant, insisteixen que les "modalitats" són llengües a banda.

Contra aquesta posició, cada dia més aïllada però encara important, s'alça el treball de tres associacions culturals: els consells locals, l'Associació Cultural del Matarranya i el Centre d'Estudis del Baix Cinca. D'aquestes va sorgir la iniciativa de demanar al Justícia l'oficialitat del català. Publicacions i actes culturals són les armes per a lluitar contra la desinformació i la manipulació, però seria ben poc si no comptaren amb un ajut inestimable: l'escola. Després que l'any 1983 es produïra l'anomenada declaració de Mequinensa (el Matarranya) en la qual 17 alcaldes de la zona signaren un document on exigien la potenciació del català a l'escola, uns 2.500 xiquets estudien la seua llengua a les aules. El procés és encara precari, ja que perquè un poble tinga professor de català, que és assignatura voluntària, l'ha de demanar l'Ajuntament. Alguns nuclis del Matarranya continuen sense professor, i entre ells la capital, Vall-de-roures, que també té institut. L'alcalde, del PP, s'ha negat sistemàticament a realitzar la petició.

Així les coses, el futur del català a la Franja depèn molt de la resposta que les Corts aragoneses donen a l'informe del Justícia. Gastón demana oficialitat, obligatorietat a l'escola i el seu ús a l'administració. La resposta dels grups parlamentaris no pot ser tèbia. Estar a favor és permetre al català trencar una barrera històrica per al seu desenvolupament normal. El contrari seria perseverar en polítiques rànies encara en la memòria.

Jordi Sebastià